

การศึกษาไทย ลมหายใจของคนชายขอบ

รศ.ดร. ธงชัย สมบูรณ์

การศึกษาได้รับการสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์จากชนทุกชาติทุกภาษา ว่าจะเป็นการที่ สามารถพัฒนาคนในรัฐชาติให้สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างปกติสุข การศึกษาจึงมีฐานะเป็น "ผู้ส่งมวลสาร" ไปยังผู้รับสาร ด้วยความคาดหวังว่ามวลสารเหล่านั้นจะก่อให้เกิดการพัฒนาต่อผู้รับสารเมื่อได้ยิน และได้ยล ฉะนั้นมวลสารดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนการศึกษาที่รัฐหยิบยื่นให้กับคนในชาติ เพื่อหวังว่าจะ เป็นพลังในการสร้างพลเมืองให้กลายเป็นคนดีที่ชาติมีความพึงปรารถนา ด้วยเหตุนี้เรื่องการจัด การศึกษาจึงกลายเป็นวาทกรรมของทุกชาติอย่างปฏิเสธไม่ได้

กล่าวตามความเป็นจริง ผู้คนที่รับมวลสารมีมากมายหลายประเภท คนชายขอบถือว่าเป็นชนอีก กลุ่มหนึ่งที่รัฐต้องให้ความสนใจและใส่ใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบริบทในเรื่องของการจัดการศึกษา ด้วย เหตุว่าที่ผ่านมามีการศึกษาไทยทำตัวเหมือนปีศาจ กล่าวคือปีศาจจะมีรูปร่างไม่แน่นอน สามารถแปลง กายให้เป็นรูปใดก็ได้ให้เหมาะสมกับภารกิจที่ต้องทำ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความไม่แน่นอน (uncertainty) ของ การศึกษาไทยจึงมีหลายประการ ซึ่งผู้เขียนขอฉายภาพบางลักษณะดังนี้

1. ความไม่แน่นอนของนโยบายทางการศึกษา โดยเฉพาะขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ นโยบายส่วนมากปรับเปลี่ยนตามความพึงพอใจของผู้มีอำนาจในการกระทำ (ปีศาจ) นโยบายที่ เห็นและเป็นอยู่บางครั้งขาดการไตร่ตรองให้สอดคล้องกับบริบทของนโยบายการพัฒนาชาติแบบรวม ซึ่ง จะเห็นได้ว่าบางยุคบางสมัย แผนการศึกษาของชาติไม่มีความกลมกลืนกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมเลย แผนการศึกษาของชาติถูกจัดวางให้เป็น "วาระซ่อนเร้น" ยากที่จะมองเห็นการพัฒนาที่ชัดเจน และที่แย่งสุดทำให้ไม่มีการพัฒนาแบบยั่งยืนต่างหาก ฉะนั้น ปรากฏการณ์เช่นนี้สามารถเรียกได้ว่าเรา กำลังตามหาคำว่า "การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน"

2. ความไม่แน่นอนของลักษณะกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน คนส่วนใหญ่ต่างเข้าใจที่ บิดเบือนว่าคุณภาพการศึกษาที่ดীনย่อมผูกขาดกับการมีงานทำ สิ่งนี้เป็นเพียงภาพฉายที่แสดงออกมา เป็นสัญญาณที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น หากได้เป็นคุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์และจริงแท้สูงสุดไม่ คุณภาพ การศึกษาที่ดীনคือ ผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเองตั้งแต่วัยอยู่ในสถานศึกษา ตลอดจน จบออกไป แล้วสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพของตนเอง นอกจากนี้ คุณภาพ การศึกษาจะต้องมีความหมายรวมเป็นเนื้อเดียวกันกับความสามารถของผู้เรียนที่นำความรู้ต่างๆ ไปปรับ ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และส่งผลให้เกิดความเป็นปกติสุข

3. ความไม่แน่นอนของลักษณะกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ผู้เรียน จะเห็นว่าปัจจุบันนี้การศึกษา ไทยมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมากมาย บางกิจกรรมก็สอดคล้องกับพัฒนาการและ ความสนใจของผู้เรียน บางกิจกรรมก็มีลักษณะ "ยัดเยียด" ให้กับผู้เรียน ยิ่งปัจจุบันกิจกรรมการเรียนรู้ที่ พัฒนามาจากศาสตร์ของชาวต่างชาติ ขาดการมีวิจารณญาณของการนำกิจกรรม วิธีวิทยา (approaches) เหล่านี้ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะเด็กไทย สุดท้ายจึงกลายเป็น "มั่ว management" ทำยัดสุดบาปของกิจกรรมการสอนจึงเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่อย่างไรสิ่งนี้ก็ยิ่งเห็น ปรากฏเป็นภาพที่ชัดเจนในสถานศึกษาหลายแห่ง

ลมหายใจของคนชายขอบ: การศึกษาที่ควรได้รับ

คนชายขอบถือว่าเป็นคำที่สังคมหยิบยื่นให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่มี "กำลัง" น้อยกว่า คำนี้ถือว่าเป็นวาทกรรมที่แสดงความรุนแรงเชิงโครงสร้างของสังคมที่กำลังพัฒนาอย่างชัดเจน คนชายขอบส่วนมากจะมีสิทธิในการ "ครอบครอง" (Engagement) สิ่งต่างๆ ในสังคมได้น้อยกว่าคนธรรมดา ด้วยเหตุนี้การศึกษาที่เปรียบเสมือนลมหายใจของคนชายขอบ จึงเป็นสิ่งที่รัฐต้องจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นบนพื้นฐานแห่งสิทธิมนุษยชนด้วย ลมหายใจทางการศึกษาของคนชายขอบที่รัฐต้องดำเนินการมีดังนี้

1. รัฐบาลต้องให้เงินสนับสนุนทางการศึกษาให้มากขึ้นกว่าเดิม หากพิจารณาจากข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว คนชายขอบได้รับการดูแลในเรื่องการศึกษาค่อนข้างน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านอุปกรณ์เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ เสื้อผ้า อาหาร และสิ่งอื่นๆ อีก สิ่งที่กำลังมาทั้งหมดนี้มีลักษณะขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ความเป็นไปตามอัตภาพและตามยถากรรม จึงดูตื้นเขินและซึมซับจนเป็นเนื้อเดียวกันกับคนชายขอบที่ลงตัว

2. ครูผู้สอนต้องมีความเข้าใจ "อัตลักษณ์ตัวตน" ของคนชายขอบอย่างดีและชัดเจน เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ต้องการความเป็นหนึ่งเดียวเช่นคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม แต่สิ่งที่สังคมหยิบยื่นให้คือความเป็นอื่น (the otherness) ครูผู้สอนกลุ่มคนชายขอบต้องพยายามสอนให้พวกเขา/เธอเกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมอย่างไม่หวาดระแวง พยายามชี้ให้เห็นถึงความเด่นและเอกภาพ (outstanding and unity) ของกลุ่มคนเหล่านี้ให้ได้ ตลอดจนสอนวิธีการอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสง่างาม สายธารแห่งการพัฒนานี้จะเป็นการสร้างคุณค่าแห่งตัวตนของพวกเขาได้มีค่ามากขึ้น

3. ทุกคนในชาติต้องเห็นความสำคัญของคนชายขอบมากขึ้น ให้ตระหนักและเข้าใจพวกเขามากขึ้น เพราะคนชายขอบต่างก็คนไทยเช่นกัน มิใช่ "จำเลย" ของสังคม เพียงแต่พวกเขา/เธอได้รับและขาดโอกาสน้อยกว่าคนกลุ่มอื่น ฉะนั้น โอกาสทางการศึกษาที่ควรได้รับและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง คือวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย เพศ และความสนใจ ซึ่งวิชาชีพจะเป็นเส้นทางให้เกิดการประกอบอาชีพ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาชาติทางอ้อมได้อีกมิติหนึ่ง

4. การศึกษาต้องตระหนักถึงการเรียนการสอนที่สามารถนำพาให้คนชายขอบสามารถอ่านออกเขียนได้ รู้เท่าทันเทคโนโลยี สร้างวิธีการสื่อสารที่เข้าใจบนฐานแห่งความเป็นจริงของสังคม สิ่งนี้ก็จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชาติแบบองค์รวมได้อย่างดียิ่ง

ลมหายใจของคนชายขอบยังถือว่าเป็นลมหายใจที่เหมือนคนทั่วไป เพียงแต่รัฐและคนรอบข้างจะได้ยินเสียงลมหายใจนี้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม อยากตะโกนดังๆ ว่าอย่าปล่อยความต้องการทางการศึกษาของคนกลุ่มนี้ให้เป็นเพียง "ลมหายใจที่ไม่ได้ยิน ตัวตนที่ไม่มีใครเห็น" (unheard and unseen from the majority) ขอรับท่าน!!!

มติชนรายวัน (16 เมษายน 2558)

ที่มา: http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1429207588&grpId=03&catid=02